

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**ETICKÉ ASPEKTY VÝKONU TRESTU ODSÚDENÝCH
V MAXIMÁLNO M STUPNI STRÁŽENIA**

Bakalárska záverečná práca

Študijný program: aplikovaná etika – etika profesijných činností (externá forma)

Školiace pracovisko: Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky

Školiteľ: PaedDr. Jana Baniarová

Konzultant: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.

Oponent: doc. PhDr. Peter Korený, PhD.

Nitra 2010

ANTON UHARČÍK

ABSTRAKT

ABSTRACT (english)

ÚVOD	5
-------------------	---

OBSAH

1. VÝKON TRESTU ODŇATIA SLOBODY V ÚSTAVE S MAXIMÁLNYM STUPŇOM STRÁŽENIA	6
1.1. História a súčasnosť Ilavskej väznice	10
1.2. Poslanie a účel výkonu trestu odňatia slobody	11
1.3. Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania a trestania	15
2. ETICKÉ ASPEKTY VÝKONU TRESTU ODSÚDENÝCH V MAXIMÁLNOU STUPNI STRÁŽENIA	17
2.1. Uplatňovanie nových zákonov o výkone trestu odňatia slobody a výkone väzby v Ilavskom ústave	17
2.2. Zaobchádzanie s odsúdenými	19
2.3. Resocializačný proces a jeho konkretizácia v podmienkach výkonu trestu odňatia slobody	24
3. PROFESIONÁLNA ETIKA VÄZENSKÉHO PERSONÁLU	29
3.1. Profesionálna etika väzenského personálu	29
3.2. Profesionálna etika väzenského personálu	32
ZÁVER	34
ZOZNAM SKRATIEK	36
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	37

ABSTRAKT

Uharčík, Anton: Etické aspekty výkonu trestu odsúdených v maximálnom stupni stráženia.
(Bakalárska práca)

Uharčík Anton: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky – školiteľ: PaedDr. Jana Baniarová, stupeň: bakalár etiky profesijných činností – Nitra: 2010, 37 strán.

Bakalárska práca má teoretický charakter. Pozostáva z troch kapitol. Hlavnou témou je zaobchádzanie s odsúdenými v maximálnom stupni stráženia. V prvej kapitole sme poukázali na poslanie a účel výkonu trestu odňatia slobody, na uplatňovanie nových zákonov vo výkone trestu odňatia slobody v Ilavskom ústave. V druhej kapitole sme sa zaoberali resocializačným procesom a jeho konkretizáciou v podmienkach výkonu trestu odňatia slobody v maximálnom stupni stráženia. V tretej kapitole profesionálnou etikou väzenského personálu a jej dodržiavaním v dennom kontakte s odsúdenými.

Bakalársku prácu dopĺňa zoznam použitej literatúry, prílohy, ktoré dotvárajú komplex riešenej problematiky.

Kľúčové slová: odsúdený, výkon trestu, resocializácia, socializácia, diferenciacia, zaobchádzanie, páchatel, väzenský personál, zákon,

ABSTRACT

Uharčík, Anton: Ethical aspects of execution of a punishment of convicts within maximum guard level. (Bachelor`s thesis)

Uharčík Anton: Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Philosophy, Department of General and Applied Ethics – consultant: PaedDr. Jana Baniarová, level: Bachelor of Ethics of Vocational Activities – Nitra: 2010, 37 pages.

The Bachelor`s thesis is of a theoretical character. It consists of three chapters. Main topic is dealing with convicts within maximum guard level. In the first chapter, we focused on the mission and purpose of execution of sentence, application of new laws in execution of imprisonment sentence in Ilava prison. In the second chapter, we dealt with resocialization process and its concretization within the conditions of execution of imprisonment sentence with maximum guard level. In the third chapter, we focused on prison staff`s professional ethics and its observance in daily contact with convicts.

Bachelor`s thesis is replenished by a list of literature used, annexes completing the complex of points at issue being solved.

Key words: convict, execution of sentence, resocialization, socialization, differentiation, dealing with, offender, prison staff, law

ÚVOD

Výsledkom spoločensko-politických zmien v našej spoločnosti je okrem iného aj zmena pohľadu na človeka. Aplikovanie princípov právneho štátu v spoločnosti sa odráža v ponímaní človeka ako slobodného občana, užívajúceho v plnej miere svoje ľudské a občianske práva, ktoré mu zabezpečuje zákon, pričom len na základe zákona sa mu môžu uložiť povinnosti alebo obmedzenia.

Pre väzenstvo to znamená zmenu pohľadu na odsúdeného a obvineného ako na občana, ktorému je dočasne obmedzená sloboda. V súvislosti s odňatím slobody sa obmedzujú len tie občianske práva ustanovené zákonom, ktoré nie je možné uplatniť v súvislosti s odňatím slobody, alebo ktoré je účelné obmedziť v miere potrebnej na splnenie účelu väzby alebo trestu odňatia slobody a na zaistenie práv a bezpečnosti iných osôb, majetku a poriadku v miestach, kde sa väzba a trest vykonávajú. Inštitút výkonu trestu odňatia slobody prešiel v histórii ľudskej spoločnosti vývojom, pre ktorý je charakteristické postupné zdôrazňovanie individuálnej prevencie pred generálnou prevenciou. Väzenstvo sa v modernom myslení spoločnosti dostáva do polohy služby spoločnosti, ako jeden z jej subsystémov poverený spoločenskou reintegráciou tých jej členov, ktorí sa dostali do konfliktu s jeho záujmami. Na väzňa sa hľadí ako na člena spoločnosti, ktorý síce porušil svojim konaním jej záujmy ale ktorý ako jej člen má právo na život v spoločnosti. Táto preberá na seba povinnosť pôsobiť na neho tak, aby v budúcnosti neprišiel do konfliktu so zákonom. Na zabezpečenie tejto úlohy slúži spoločnosti inštitúcia väzenstva.

Prostriedkom na jej splnenie je zaobchádzanie s odsúdenými, obvinenými. Cieľom zaobchádzania je vytvoriť humánne sociálne a materiálne podmienky väzenia, ktoré rešpektujú ľudskú dôstojnosť uväznených a vytvárajú podmienky pre spoločnú reintegráciu osôb vo výkone trestu.

Pri spracovaní bakalárskej práce sme pracovali s informáciami, ktoré sme získali štúdiom odbornej literatúry. Vzhľadom na špecifikum spracovanej problematiky sme získali odborné informácie z platných zákonov o výkone trestu odňatia slobody, z medzinárodných dokumentov, týkajúcich sa väzenskej problematiky.

Bakalárska práca vznikla ako snaha o priblíženie oblasti väzenstva a zaobchádzania s odsúdenými osobami v maximálnom stupni stráženia.

1. VÝKON TRESTU ODŇATIA SLOBODY V ÚSTAVE S MAXIMÁLNYM STUPŇOM STRÁŽENIA

V zmysle zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže, výkon trestu odňatia slobody zabezpečuje Zbor väzenskej a justičnej stráže.

„Zbor tvoria:

- a) generálne riaditeľstvo,
- b) ústavy na výkon väzby, ústavy na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých a nemocnica pre obvinených a odsúdených (ďalej len „ústav“),
- c) príslušníci zboru.” (§1 ods. 2 zákona č.4/2001 Z.z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže)

Ministerstvom spravodlivosti boli v Slovenskej republike k 1. februáru 2010 zriadené nasledovné ústavy na výkon trestu odňatia slobody (ďalej len „ústav“).

ÚSTAVY NA VÝKON TRESTU ODŇATIA SLOBODY:

- Hrnčiarovce na Parnou
- Dubnica nad Váhom
- Sučany
- Košice – Šaca
- Nitra – Chrenová
- Banská Bystrica – Kráľová
- Želiezovce
- Ružomberok

ÚSTAVY NA VÝKON VÄZBY A VÝKONU TRESTU ODŇATIA SLOBODY:

- Leopoldov
- Ilava
- Košice
- Levoča

„Európske väzenské normy definujú priestory pre výkon trestu odňatia slobody ako priestory určené na ubytovanie väzňov, ktoré musia spĺňať zdravotné a hygienické

požiadavky (plocha, osvetlenie, teplo a vetranie) s prihliadnutím na klimatické podmienky.”
(Európske väzenské normy, 2006)

Základným predpokladom správneho zaobchádzania s odsúdenými je uplatňovanie diferenciácie pri výkone trestu.

Ústavy sa diferencujú z hľadiska vonkajšej diferenciácie a vnútornej diferenciácie. „Vonkajšia diferenciácia je výkon trestu podľa stupňa stráženia a riadi sa zásadou, že čím je vyšší stupeň stráženia, tým väčší je rozsah obmedzení; rovnako rozdielne je upravený aj výkon práv odsúdených a formy zaobchádzania.” (§12 Zákona č.475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v znení zákona č. 93/2008 Z. z.)

Pri vonkajšej diferenciácii sa trest odňatia slobody vykonáva v ústavoch s minimálnym stupňom stráženia, stredným stupňom stráženia a maximálnym stupňom stráženia. Účelom vonkajšej diferenciácie je zabezpečiť účel výkonu trestu rozdielne pre odsúdených s rôznym stupňom kriminálneho a sociálneho narušenia tak, aby spôsob uplatnenia práv odsúdených a resocializačných aktivít mohol byť realizovaný efektívne a nenarušoval snahu menej narušených odsúdených napraviť sa. Ústavy sú profilované pre jednotlivé kategórie odsúdených, pričom sa prihliada nielen na dĺžku trestu, ale aj na ďalšie okolnosti (napr. výkon ochranného liečenia, zdravotný stav a vek odsúdených a pod.) Podľa materiálneho a technického vybavenia ústavov, môžu byť v jednom ústave zriadené viaceré stupne stráženia.

V ústavoch s minimálnym stupňom stráženia sa uplatňujú z hľadiska bezpečnosti najmiernejšie opatrenia, v ústavoch s maximálnym stupňom stráženia sa uplatňujú najprísnejšie bezpečnostné opatrenia.

„Z hľadiska obmedzení a bezpečnosti, v ústave s minimálnym stupňom stráženia spravidla

- a) ubytovne odsúdených od budíčka do večierky sa neuzamykajú; v odôvodnených prípadoch môže riaditeľ ústavu rozhodnúť aj o uzamknutí ubytovní počas dňa s cieľom zaistiť poriadok a bezpečnosť,
- b) odsúdení majú povolený pohyb vo vymedzených priestoroch ústavu,
- c) odsúdení sa zaraďujú do práce na pracoviskách mimo ústavu.

V ústave so stredným stupňom stráženia sa spravidla

- a) odsúdení uzamykajú v ubytovniach, nie však v celách alebo izbách; o odôvodnených prípadoch môže riaditeľ ústavu nariadiť uzamknutie ciel alebo izieb,
- b) odsúdení mimo ubytovní pod dohľadom príslušníka zboru,
- c) odsúdení zaraďujú do práce na pracoviská v ústave alebo mimo neho,
- d) odsúdeným voľný pohyb mimo ústavu nepovoľuje.

V ústave s maximálnym stupňom stráženia sa spravidla

- a) cely, ubytovne a izby odsúdených uzamykajú,
- b) odsúdení mimo ciel a ubytovní pohybujú pod dozorom príslušníka zboru,
- c) odsúdení zaraďujú do práce iba na pracoviskách vnútri ústavu alebo pracujú v celách a izbách,
- d) návštevy odsúdených vykonávajú bez priameho kontaktu.” (§13 Zákona č.475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v znení zákona č. 93/2008 Z. z.)

O tom, do ktorého ústavu z hľadiska stupňa stráženia sa odsúdený zaraďí, rozhoduje súd.

Súd zaraďí páchatel'a na výkon trestu odňatia slobody spravidla

- do ústavu na výkon trestu s minimálnym stupňom stráženia, ak v posledných desiatich rokoch pred spáchaním trestného činu nebol vo výkone trestu odňatia slobody, ktorý mu bol uložený za úmyselný trestný čin,
- do ústavu na výkon trestu so stredným stupňom stráženia, ak v posledných desiatich rokoch pred spáchaním trestného činu bol vo výkone trestu odňatia slobody, ktorý mu bol uložený za úmyselný trestný čin; na predchádzajúce odsúdenie sa však neprihliadne, ak sa na páchatel'a hľadí, ako keby nebol odsúdený.
- do ústavu na výkon trestu s maximálnym stupňom stráženia zaraďí súd
 1. páchatel'a, ktorému uložil výnimočný trest,
 2. páchatel'a obzvlášť závažného zločinu

Súd môže zaraďiť páchatel'a aj do ústavu na výkon trestu iného stupňa stráženia, než do ktorého má byť zaradený, ak má so zreteľom na závažnosť trestného činu a mieru narušenia páchatel'a za to, že v ústave na výkon trestu iného stupňa stráženia bude jeho náprava lepšie zaručená. Takto môže do ústavu na výkon trestu minimálneho stupňa stráženia zaraďiť páchatel'a aj vtedy, ak bol v posledných desiatich rokoch pred spáchaním trestného činu vo výkone trestu za úmyselný prečin. Nemôže však do ústavu na výkon trestu s minimálnym

alebo stredným stupňom stráženia zaradiť páchatel'a, ktorému bol uložený výnimočný trest alebo páchatel'a obzvlášť závažného zločinu.

O zaradení odsúdených do jednotlivých ústavov rozhoduje generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže na základe psychologického vyšetrenia osobnosti v stredisku psychologicko-diagnostickej a konzultačnej činnosti, pričom prihliada najmä na konkrétne potreby resocializácie odsúdeného.

Odsúdený zaradený na výkon trestu v ústave s maximálnym stupňom stráženia sa umiestni do uzavretého ústavu. Obmedzenia výkonu trestu v maximálnom stupni stráženia zmierňuje vnútorná diferenciacia. Cieľom uplatňovania vnútornej diferenciacie je zvýšenie účinnosti výkonu trestu a zaobchádzania s odsúdenými. V rámci toho istého stupňa stráženia sa umiestňujú odsúdení do diferenciačných skupín „A“, „B“, „C“ a v špecializovanom oddiele, odsúdení na doživotný trest sa zaraďujú do diferenciačných podskupín „D1“ a „D2“, kde sa spravidla spoločne zúčastňujú na určených aktivitách a aj spolu pracujú. Hlavným kritériom pri zaraďovaní odsúdeného v rámci vnútornej diferenciacie, sú výsledky odsúdeného pri plnení programu zaobchádzania, jeho prístup k plneniu povinností a odporúčania vyplývajúce z psychologického vyšetrenia. Účelom vnútornej diferenciacie je zároveň oddeliť odsúdených, ktorí sú menej kriminálne a sociálne narušení, a ktorí prejavujú snahu o nápravu, od ostatných odsúdených.

Do diferenciačnej skupiny „A“ v ústave s maximálnym stupňom stráženia je možné umiestniť takého odsúdeného, ktorý už vykonal jednu tretinu trestu, plní program zaobchádzania a má kritický postoj k trestnej činnosti, ktorú spáchal. Obmedzenia výkonu trestu sú zmiernené tým, že cela sa počas dňa neuzamyká, návšteva sa vykonáva priamym kontaktom a odsúdený môže byť výnimočne zaradený do práce aj na stráženom pracovisku mimo objektu ústavu.

Do diferenciačnej skupiny „B“ v ústave s maximálnym stupňom stráženia je možné zaradiť takého odsúdeného, ktorý plní určený program zaobchádzania a má kritický postoj k trestnej činnosti, ktorú spáchal. V prípade ak odsúdený spáchal závažnú trestnú činnosť ako člen organizovanej, zločineckej prípadne teroristickej skupiny, do diferenciačnej skupiny je ho možné umiestniť najskôr po vykonaní jednej tretiny z uloženého trestu.

Do diferenciačnej skupiny „C“ v ústave s maximálnym stupňom stráženia sa zaraďuje odsúdený za spáchanie závažnej trestnej činnosti, ktorú vykonal ako člen organizovanej, zločineckej alebo teroristickej skupiny, alebo ktorému bol uložený trest v trvaní viac ako pätnásť rokov. Do tejto skupiny sa zaraďuje aj taký odsúdený, ktorý neplní program

zaobchádzania, opakovane sa vo výkone trestu dopúšťa disciplinárnych previnení, prípadne odporúčanie vychádza zo záverov psychologického vyšetrenia.

V ústave s maximálnym stupňom stráženia je zriadený aj oddiel doživotných trestov, pričom odsúdeného možno umiestniť do dvoch diferenciačných skupín. Diferenciačná skupina D1 je charakteristická najvyšším rozsahom obmedzení, ktoré spočívajú:

- v oddelenom umiestnení od ostatných odsúdených
- celu opúšťa výhradne pod dozorom príslušníka zboru
- v prípade ak je pracovne zaradený, prácu vykonáva v cele kde je ubytovaný, alebo v priestoroch tohto oddielu, ktoré sú určené na tento účel.

V diferenciačnej skupine D2 sú niektoré obmedzenia výkonu doživotného trestu zmiernené tým, že odsúdenému je napríklad povolené:

- pohybovať sa v určenom priestore aj mimo cely
- vykonávať návštevu s priamym kontaktom
- môže sa kontaktovať s ostatnými odsúdenými v diferenciačnej skupine D2
- na základe povolenia sa môže zúčastňovať na vybraných aktivitách, ktoré sú organizované pre celý ústav.

Z hľadiska osobnostnej štruktúry odsúdených zaradených do ústavu s maximálnym stupňom stráženia je charakteristické, že tu je zaradený najväčší počet obzvlášť nebezpečných recidivistov a multi-recidivistov. Takíto odsúdení spravidla kladú aktívny odpor, presadzujú svoje názory, stavajú sa do postoja silného jedinca, spochybňujú program zaobchádzania a narušujú účel výkonu trestu.

1.1. História a súčasnosť Ilavskej väzanice

Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby v Ilave (ďalej len „ústav Ilava“) patrí spoločne s ústavom Leopoldov k najstarším na Slovensku. Sídli v bývalom hrade a kláštore Trinitárov. Prvé zmienky o hrade siahajú až do stredoveku. Keď sa neskôr v Rakúsko – Uhorsku začali šíriť myšlienky francúzskej revolúcie a začal sa rozmach národnooslobodzovacieho hnutia, Uhorsko sa snažilo vymaniť sa z cisárstva a odtrhnúť sa od Viedne. Vypukla maďarská revolúcia. Po jej potlačení nastala vlna represí a zatýkania a vtedajšie väzenské zariadenia nestačili pokryť potrebu. Hľadali sa objekty (a to

najmä budovy bývalých kláštorov a vojenských pevností), z ktorých by po nenáročnej úprave, mohli byť vybudované väznice. Ilavský hrad bol vhodný najmä z toho hľadiska, že bol odčlenený od mestskej zástavby. Ďalším dôvodom bola aj ochota grófa Gustáva Jozefa Königsegga predať celý komplex budov ilavského hradu uhorskému štátu. V roku 1856 sa ilavský hrad stal celokrajinnou trestnicou pre nepolepšiteľných väzňov s dlhodobými trestami, pričom pôvodný kláštor a jeho nemocnica, sa nenáročnými úpravami prispôbili na cely odsúdených. V roku 1874 bola kapacita ústavu rozšírená o novú štvorposchodovú budovu so 189 celami, určenými na samoväzbu. V tom čase bolo možné v ústave umiestniť až tisíc väzňov. Po celý čas existencie Československej republiky sa koncepcia ústavu takmer nemenila. Stala sa trestnicou pre nepolepšiteľných trestancov zo Slovenska, Podkarpatskej Rusi a z obvodov moravsko-sliezskych súdov v Uherskom Hradišti, Moravskej Ostravy, Nového Jičína a Opavy. ” (História mesta Ilava, http://mesto.sk/ilava/atrakce_historia/)

V období od roku 1945 do roku 1952 bol ústav istý čas nápravno-výchovným ústavom pre odsúdené ženy a mladistvých mužov. Od roku 1953 sa stal opäť väzenským zariadením na výkon trestu odňatia slobody mužov zaradených do prvej, ale najmä druhej nápravno-výchovnej skupiny.

Po reprofilácii ústavov v súčasnej dobe ústav zabezpečuje výkon väzby a najmä výkon trestu odňatia slobody odsúdených mužov zaradených do stredného a maximálneho stupňa stráženia.

Celková kapacita ústavu je 143 obvinených a 575 odsúdených osôb. Ústav disponuje dvojlôžkovými až päťlôžkovými celami, pričom najväčšie sú až tridsaťlôžkové.

Odsúdení sú v súčasnej dobe zaradení do 23 oddielov a 2 špecializovaných oddielov (nástupný oddiel a oddiel doživotných trestov). Väčšina oddielov je zložená z diferenciacných skupín „B“ a „C“.

1.2. Poslanie a účel trestu odňatia slobody

V histórii ľudskej spoločnosti existujú sociálne normy určujúce spôsob, charakter spolužitia a spoločenských vzťahov v spoločenstve ľudí. Už v najprimitívnejších spoločnostiach existovali sociálne deviantní jedinci, ktorí porušovali normy spolužitia a boli za toto porušovanie sankcionovaní. Sankcia má za cieľ zabrániť porušovaniu spoločenských

noriem jedincami a tým ochrániť spoločnosť pred ohrozením prípadne zánikom. Forma týchto sankcií je v histórii rôzna, závisí hlavne od skúseností spoločnosti s ich účinkom.

„Rozvojom spoločenských a prírodných vied v 19. storočí sa predmetom vedeckých úvah stávajú okrem systému trestnoprávných noriem aj páchatelia týchto činov. Vznikajú teórie kriminality, ktoré považujú za príčinu kriminálneho správania rôzne faktory. Spektrum názorov spočíva na kontinuu od biologických teórií tvrdiacich, že kriminálne správanie je vrodené, až po teórie sociologické, vysvetľujúce kriminalitu ako výsledok neutušených sociálnych pomerov. V každom prípade, sa záujem odborných kruhov orientuje čoraz viac na samotného páchatel'a, čo vyúsťuje do koncepcií o možnom zvrate, či zmene páchatel'a z hľadiska jeho konania, a to vplyvom vhodného zaobchádzania.“ (Meclová, 1999, str. 3 – 4)

„Od presvedčenia, že uväznenie a represia sú dostatočné, sa spoločnosť dopracúva k poznaniu, že v procese uväznenia je pre odvrátenie páchatel'a od páchania ďalších trestných činov potrebné ponúknuť delikventovi vhodnú alternatívu spoločenského fungovania aj iným spôsobom, ako je odstrašením vplyvom represie. Tak sa do arzenálu penitenciárneho zaobchádzania dostáva zmysluplná práca, vzdelanie a duchovné cvičenia, venuje sa väčšia pozornosť väzňovi ako človeku, ktorý má individuálne prežívanie, potreby a základné ľudské práva.“ (Vašíček, 1982, str.109)

„Umiestnenie vo väzení je drastická zmena, ktorá môže vyvolať psychickú poruchu. Človek sa ocitne v zariadení, ktoré by inak nešiel navštíviť. Je mimo prostredia, v ktorom doteraz žil, ktoré dobre pozná. Je pozbavený osobného majetku, prelečený do väzenského odevu a stráca z obzoru rodinu. Býva s osobami, ktoré si sám nevyberie. Musí s nimi spať, jesť, vykonávať osobnú hygienu. Nemôže sa sám rozhodnúť, že teraz budem odpočívať a potom pracovať.“ (Matoušek, 1998, s. 165 – 167)

Keďže odňatie slobody je vážny zásah do práv občana, koncom dvadsiatych rokov 19. storočia vzrastá medzinárodné úsilie o ochranu práv väzňov, ktoré vyústilo do prijatia Štandardných minimálnych pravidiel pre zaobchádzanie s väzňami. V týchto minimálnych pravidlách sa okrem organizačných odporúčaní a ochrane práv odsúdených zdôrazňuje požiadavka na také zaobchádzanie s väzňami, ktoré by podporovalo ich zodpovednosť, úctu k ľuďom a sebaúctu.

Historicko-právny pohľad tvorí pozadie úvah o poslaní trestu odňatia slobody v súčasnosti. Úvahy o treste odňatia slobody môžeme zhrnúť do nasledovných téz:

- a) Trest odňatia slobody je nevyhnutnou súčasťou opatrení, ktorými súčasná spoločnosť zabezpečuje svoju ochranu pred tými svojimi členmi, ktorí porušením zákonov ohrozujú práva jej ostatných členov a jej stabilitu.

- b) Kriminálne správanie páchatel'a je podmienené viacerými faktormi s rozhodujúcim podielom faktorov sociálneho prostredia, v ktorom žije páchatel' trestného činu a konkrétny trestný čin je výsledkom vzájomnej existencie osobnosti páchatel'a a protiprávnej situácie.
- c) Odsúdený je aj vo výkone trestu odňatia slobody členom spoločnosti, ktorá v súlade so svojimi humánnymi ideálmi má aj pre neho vytvoriť podmienky na pozitívny rozvoj osobnosti.

Z uvedeného vyplýva možnosť a z humánneho hľadiska aj povinnosť vo výkone trestu odňatia slobody vytvárať podmienky, ktoré umožňujú pôsobiť na odsúdeného tak, aby sa po skončení výkonu trestu odňatia slobody mohol zapojiť do spoločnosti.

„Znamená to také diferencované pôsobenie na osobnosť odsúdeného, aby pobytom vo výkone trestu odňatia slobody nedochádzalo k degradácii jeho osobnosti, resp. aby došlo k pozitívnym zmenám vo vlastnostiach, ktoré sú v pozadí jeho kriminálneho zlyhania. Tu si musíme uvedomiť, že určitá kategória odsúdených je a aj bude edukačne uzatvorená a rezistentná na resocializačné zaobchádzanie.“ (Znášiková, E., 1993)

Hlavným cieľom a úlohou pri vytváraní humánnych podmienok výkonu trestu odňatia slobody je využitie organizačných a sociálno-pedagogických vplyvov pôsobiacich na odsúdených. „Pobyt odsúdeného vo výkone trestu odňatia slobody je treba využiť na vytvorenie podmienok pre jeho život v spoločnosti bez trestnoprávných dôsledkov. Tu je potrebné, na základe poznania individuálnych osobitostí odsúdeného, rozhodnúť o reálnych možnostiach vplyvu penitenciárneho zaobchádzania na osobnosť odsúdeného (resocializačný posobilizmus) a oddeliť odsúdených, u ktorých je táto možnosť väčšia od tých, ktorých z hľadiska súčasných poznatkov penológie môžeme pozitívne ovplyvniť len málo. Pre všetkých odsúdených bez výnimky je však potrebné vytvoriť humánne prostredie a garantovať ich práva, ktoré neboli zákonom alebo faktom izolácie dotknuté.“ (Nečas, 1991)

„Trest má zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatel'om tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život a súčasne iných odradí od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou. Trest má postihovať iba páchatel'a, tak, aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv na jeho rodinu a jemu blízke osoby.“ (Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon)

Vo výkone trestu odňatia slobody sa musí rešpektovať prirodzená dôstojnosť ľudskej osobnosti, nesmú byť použité kruté, alebo ľudskú dôstojnosť ponížujúce spôsoby zaobchádzania a trestania.

Trest, ako sme už uviedli sa vykonáva diferencovane. Výkon trestu podľa stupňa stráženia sa riadi zásadou , že čím je vyšší stupeň stráženia, tým väčší je rozsah obmedzení. Vonkajšou diferenciáciou sa sleduje cieľ, aby menej narušení odsúdení vykonávali trest oddelene od viac narušených odsúdených a aby pri zaobchádzaní s odsúdenými, u ktorých to vyžaduje vyšší stupeň alebo povaha ich narušenia, uplatňovali účinnejšie prostriedky na ich nápravu.

Výkonom trestu v jednotlivých stupňoch stráženia sa sleduje regulácia a kontrola pohybu a činnosti odsúdených v záujme zistenia ich primeranej izolácie. Využívajú sa pritom spravidla:

- a) stavebné, žienijné a technické prostriedky,
- b) spojovacie a signálno-bezpečnostné prostriedky,
- c) informačný systém.

V Zbore väzenskej a justičnej stáže (ďalej iba „ZVJS”) sa vykonáva penologická diagnostika. Diferencuje odsúdených podľa stavu ich osobnosti a prognózy jej ďalšieho vývinu. Na tomto základe sa potom môžu formovať kolektívy a skupiny odsúdených a tým efektívne využívať špecifické metódy, formy, postupy v zaobchádzaní, formulovať primerané ciele a klásť primerané požiadavky. Z diferenciacie odsúdených sa teda odvíja diferenciacia ústavov na výkon trestu, ich profilácia a zriaďovanie špeciálnych oddelení. Diferenciacia odsúdených osôb umožňuje i účelné ekonomické vynakladanie materiálnych prostriedkov, špecializáciu personálu a využívanie jeho osobnosti, a tak v konečnom dôsledku napomáha plneniu poslania a účelu výkonu trestu odňatia slobody.

V spoločnosti takmer neustále prebiehajú spoločensko-sociálne zmeny, ktoré úzko súvisia s páchaním trestnej činnosti. Medzi kľúčové faktory a podmienky, ktoré ovplyvňujú páchanie trestnej činnosti, patrí predovšetkým nezamestnanosť a ňou spôsobený nedostatok prostriedkov na základné životné potreby, rozvrátenosť rodín, toxikománia a drogy, túžba po luxusnom tovare, cielený pokles životného štandardu. Odrazom tejto situácie je existencia stále sa zvyšujúceho počtu organizovaných skupín, ktoré zo zahraničia preberajú nové formy páchania rôznych trestných činov, ich medzinárodné prepojenie, pomerne ľahký vstup nových kriminologických rizikových skupín, profesionalizácia páchatel'ov, agresivita, brutalita

a cynizmus. Odraz týchto aspektov sa prirodzene prenáša aj do práce príslušníkov ZVJS a kladie zvýšené nároky na ich pripravenosť a profesionalitu pri výkone tohto povolania.

1.3. Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania a trestania

„Hlavnou úlohou Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzanie či trestania väznených osôb (ďalej len „CPT“ – Committee for Prevention of Torture) je preverovať prostredníctvom návštev alebo kontrol, zaobchádzanie s osobami zbavenými slobody s cieľom v prípade potreby posilniť ochranu týchto osôb pred mučením a pred neľudským či ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním.

Výbor bol založený na podnet Rady Európy. Výbor formou návštev kontroluje a skúma zaobchádzanie s osobami zbavenými slobody, so zámerom v prípade potreby posilniť a zlepšiť ochranu týchto osôb pred týraním, mučením a pred ponižujúcim či neľudským správaním alebo trestaním. Výbor CPT a jeho činnosť sa stala neoddeliteľnou súčasťou štruktúry systému Rady Európy na ochranu ľudských práv, ktorá mechanizmus Európskeho súdu pre ľudské práva dopĺňa o iniciatívny mimosúdny mechanizmus.” (Normy CPT, <http://www.cpt.coe.int/lang/svk/svk-standards.pdf>)

Zásadnou preventívnou funkciou výboru CPT je vykonávanie dvoch typov návštev, a to návštev pravidelných a návštev neočakávaných, resp. neohlásených. Pravidelné návštevy sa vykonávajú systematicky vo všetkých štátoch, ktoré sú zúčastnené na dohovore CPT. Neočakávané návštevy sa vykonávajú len ak si to vyžadujú dané okolnosti.

Dohovor Rady Európy udeľuje výboru CPT nasledovné širšie oprávnenia pri vykonávaní návštev:

- prístup na územie dotknutého štátu a právo neobmedzeného pohybu,
- neobmedzený prístup na akékoľvek miesto, kde sa nachádzajú osoby zbavené slobody , vrátane práva pohybovať sa bez obmedzenia vo vnútri týchto miest,
- prístup k úplným informáciám o miestach, kde sa nachádzajú osoby zbavené slobody,
- prístup k informáciám, ktoré má štát k dispozícii a ktoré výbor potrebuje na plnenie svojej úlohy počas návštevy,
- právo viesť rozhovory s osobami zbavenými slobody bez prítomnosti tretej osoby a slobodne komunikovať s každým, kto mu pomôže poskytnúť informácie.

Spolupráca medzi CPT a zúčastnenými stranami dohovoru sa riadi princípmi spolupráce a dôverného charakteru. Dôležité je poznamenať, že hlavnou úlohou výboru nie je štáty odsudzovať za prípadné nedostatky alebo pochybenia, ale napomáhať im predchádzať zlému zaobchádzaniu s osobami zbavenými slobody, prípadne napomáhať v preventívnej činnosti pri zabránení zlého zaobchádzania s osobami zbavenými slobody.

Po každej z vykonaných návštev výboru CPT, výbor vypracúva záverečnú správu alebo ustanovenie, v ktorej uvádza svoje zistenia a ktorá v prípade potreby obsahuje rady a odporúčania, na základe ktorých sa otvára dialóg s dotknutým štátom o náprave a vylepšeníach zistených nedostatkov. Takáto správa výboru je zásadne dôverná, aj keď prakticky všetky štáty zúčastnené na dohode sa zriekli možnosti uplatňovať zásadu dôvernosti a neuverejňovania takýchto správ.

2. ETICKÉ ASPEKTY VÝKONU TRESTU ODSÚDENÝCH V MAXIMÁLNO M STUPNI STRÁŽENIA

2.1. Uplatňovanie nových zákonov o výkone trestu odňatia slobody a výkone väzby v Ilavskom ústave

Pre uplatňovanie nových zákonov o výkone trestu odňatia slobody v Ilavskom ústave bol rozhodujúci rok 2006, ktorý možno charakterizovať ako rok začiatku uplatňovania rozsiahlych zmien v charaktere a spôsobe výkonu trestu odňatia slobody v Ilavskom ústave. Základným pilierom týchto zmien boli dve základné normy, a to zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby.

V novom zákone o výkone trestu odňatia slobody účinnom od 1. januára 2006, boli zakotvené základné princípy výkonu trestu, ktoré majú zásadný charakter z hľadiska uplatňovania jednotlivých inštitútov počas výkonu trestu. Ide o zásady, ktoré sú prevzaté z niektorých medzinárodných dokumentov, a to predovšetkým zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv, Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Európskeho dohovoru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, Štandardných minimálnych pravidiel pre zaobchádzanie s väznenými osobami, Európskych väzenských pravidiel a Listiny základných práv a slobôd. Prevzaté boli aj niektoré základy z predchádzajúcej právnej úpravy, ktoré sú významné z hľadiska dodržiavania zákonnosti a všeobecných etických noriem pri uplatňovaní výkonu trestu odňatia slobody a jeho humanizácie.

V novej zákonnej úprave o výkone väzby účinnej od 1. júla 2006, sa stanovila širšia ochrana, resp. rozšírenie práv obvinených s cieľom odstrániť existujúcu tvrdosť a rozsiahle obmedzenia vo väzbe v porovnaní s výkonom trestu odňatia slobody. Väzba, v súlade s prichádzajúcou novou filozofiou, sa upravila ako zaisťovací inštitút na účely trestného konania a nie ako inštitút sankčný. Osobitný dôraz sa pri tom kládol na zachovávanie ľudskej dôstojnosti.

Ilavský ústav, ktorý zabezpečuje výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby, sa preto musel v roku 2006 vyrovnáť s problematikou uvádzania oboch noriem do praxe.

Ústav zabezpečuje výkon trestu odňatia slobody mužov, zaradených podľa vonkajšej diferenciácie do maximálneho stupňa stráženia a stredného stupňa stráženia, a súčasne výkon doživotných trestov pre mužov.

System zaobchádzania s odsúdenými v ústave prešiel od začiatku roku 2006 rozsiahlou legislatívno-organizačnou transformáciou. Túto zmenu podmienila účinnosť nielen nového Trestného zákona ale najmä nového zákona o výkone trestu odňatia slobody. Na takúto veľkú zmenu bolo potrebné pripraviť všetkých príslušníkov v ústave, ktorí sa podieľajú na zaobchádzaní s odsúdenými. Najviditeľnejšie zmeny nastali v spôsobe vonkajšej a vnútornej diferenciácie výkonu trestu odňatia slobody. Každý odsúdený bol najneskôr do konca apríla roku 2006 prehodnotený v zmysle zákona a opätovne zaradený do príslušnej diferenciačnej skupiny. System vnútornej diferenciácie pozostávajúci z troch diferenciačných skupín je vertikálne priepustný, a to nielen na základe správania odsúdeného, plnenia programu zaobchádzania, ale aj kategórie spáchanej trestnej činnosti. Osobitné postavenie v zaobchádzaní má samotný program zaobchádzania, ktorého plnenie odsúdeným je jednou z jeho povinností určenej zákonom.

Prvotnou úlohou v rámci zaobchádzania s odsúdenými bolo prehlbiť odlišnosť výkonu trestu odňatia slobody v jednotlivých diferenciačných skupinách. Zásadný rozdiel je v štruktúre plnenia, tvorbe programu zaobchádzania pre každého odsúdeného a v jeho obsahovej náplni.

Osobitnou časťou zavádzania nového zákona o výkone trestu do praxe bolo aj materiálne a technické zabezpečenie plnenia nových požiadaviek na ubytovanie a zabezpečenie práv odsúdených. Uskutočnil sa dispozičný audit jednotlivých ciel pri dodržaní podmienok uvedených v § 18 zákona č. 475/2005 Z. z. a v nadväznosti naň sa upravila ubytovacia kapacita. Následne v ústave nastali rozsiahle rekonštrukcie jednotlivých objektov tak, aby boli prispôsobené aplikácii nového zákona o výkone trestu odňatia slobody.

Na základe uvedených skutočností môžeme konštatovať, že zavádzanie nových noriem na výkon trestu odňatia slobody v Ilavskom ústave sa zrealizovalo bez ťažkostí a bez výhrad odsúdených, prípadne personálu. Od účinnosti zákona nemali odsúdení a ani inštitúcie vykonávajúce dozor a kontrolu nad výkonom trestu odňatia slobody, v Ilavskom ústave nijaké námietky a nevyskytli sa žiadne nedostatky.

2.2. Zaobchádzanie s odsúdenými v Ústave s maximálnym stupňom stráženia

„Zaobchádzanie s odsúdeným v ústave s maximálnym stupňom stráženia sa organizuje formou dodržiavania ústavného poriadku a zaraďovania do práce; v odôvodnených prípadoch možno uplatňovať aj formou komunitného systému.” (§ 19 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody)

Zaobchádzanie v týchto diferenciačných skupinách je zamerané najmä na dôsledné dodržiavanie ústavného poriadku, pričom sa uplatňujú najmä programy, ktorých cieľom je stabilizovať psychický a fyzický stav odsúdeného a minimalizácia negatívnych prejavov správania odsúdeného. V neposlednej miere je cieľom zaobchádzania aj zmierenie sa s aktuálnou životnou situáciou a snaha o posilňovanie kladných osobnostných vlastností odsúdeného.

V ústave na výkon trestu s maximálnym stupňom stráženia IIava sa na samotnom zaobchádzaní podieľajú hlavne referenti režimu a pedagógovia, ale taktiež aj ostatní príslušníci zboru. V ústave sa uplatňujú individuálne a skupinové formy zaobchádzania. Pre jednotlivé stupne stráženia sa spracúva ponuka kultúrnej a osvetovej činnosti pre odsúdených, v ktorej je tiež zohľadnená aj vnútorná diferenciácia.

V diferenciačnej skupine „B” sa odsúdený z časti podieľa na samotnej tvorbe programu zaobchádzania, vytvára sa mu voľná ponuka vzdelávacích, osvetových a voľno-časových aktivít. Častejšie je povolené sledovanie TV, odsúdení majú väčšie možnosti účasti na voľno-časových aktivitách a účasti na duchovných programoch. V diferenciačnej skupine „C” sa kladie dôraz najmä na režim a dôsledné plnenie bezpečnostných opatrení, odsúdení sa nezaraďujú do aktivít organizovaných pre celý ústav. Aktivity týchto odsúdených musia byť realizované samostatne a výhradne pod priamym dozorom príslušníka zboru. Pre odsúdených, ktorí vykonávajú trest v špecializovaných oddieloch, je ponuka voľno-časových aktivít spracovávaná individuálne príslušným pedagógom.

V ústave IIava sa individuálne formy zaobchádzania uplatňujú najmä v oddieloch doživotných trestov. Pre odsúdených umiestnených v týchto oddieloch platí, že vychádzky a športová činnosť vykonávajú samostatne, prípadne vo dvojiciach. Zaujímavá činnosť je

realizovaná výhradne individuálnou formou, maximálne vo dvojiciach. Prípadná skupinová aktivita je vždy spojená s následnou individuálnou prácou pedagóga s každým odsúdeným.

Individuálne formy zaobchádzania sa uplatňujú u odsúdených najmä vtedy, ak sa u odsúdeného vyskytnú adaptačné problémy, vzťahové problémy a osobnostné problémy. V týchto prípadoch je často nutná spolupráca s ústavným psychológom.

Jedným z nástrojov pri uskutočňovaní výchovnej práce individuálnou formou je program zaobchádzania, ktorý sa zameriava na rozvoj a progres osobnosti odsúdeného, jeho primerané správanie v rámci správnych etických noriem a samozrejme aj na hodnotovú orientáciu v súlade s právnymi a etickými normami a povinnosťami. Pri zaobchádzaní pri tomto druhu výchovného programu sa uplatňujú zásady:

- a) komplexnosť – zameranie na samotnú osobnosť a jej jednotlivé aspekty, vedomosti, postoje, názory, ideály a pod.,
- b) diferencovanosť – využívanie viacerých spôsobov zaobchádzania a programov prevýchovy a resocializácie,
- c) sústavnosť – stála aktivita 24 hodín denne za účasti všetkých zúčastnených príslušníkov a občianskych zamestnancov zboru.

Samotný program zaobchádzania je tvorený z viacerých častí. Z edukačnej časti, do ktorej sú zahrnuté aktivity vo voľnom čase, tréningová a terapeutická časť (osobitné výchovné postupy) a zamestnávanie a z extramurálnej časti, ktorá predstavuje kontakt s vonkajším svetom formou korešpondencie, návštev blízkych osôb, telefonovania s blízkymi osobami a pod..

Edukačná časť je zameraná najmä na rozšírenie vedomostí a zručností ďalším vzdelávaním a jej cieľom je zároveň aj zvýšiť predpoklad začlenenia odsúdeného do spoločnosti po prepustení na slobodu, pozitívne podporovať a ovplyvňovať morálku odsúdeného, zlepšenie správania a udržiavanie dôstojnosti u odsúdeného.

Aktivity vo voľnom čase sú zamerané najmä na udržiavanie telesného, duševného zdravia a fyzickej kondície . Vykonávané sú zväčša prostredníctvom športových aktivít.

Tréningová a terapeutická časť realizovaná pri osobitných výchovných postupoch sa zameriava na sociálny výcvik, poradenskú činnosť, skupinovú a individuálnu psychoterapiu.

Významne dôležité je zamestnávanie odsúdených, ktoré zabezpečuje podmienky na získanie a naučenie potrebných pracovných zručností, resp. zvyšovanie ich pracovnej kvalifikácie s jednoznačným cieľom, vytvoriť čo najlepšie predpoklady na úspešné začlenenie odsúdeného do života v spoločnosti po prepustení z výkonu trestu.

Extramurálna časť posilňuje, udržiava a vytvára u odsúdeného pozitívne väzby na vonkajší svet.

Pri realizácii samotného programu zaobchádzania, je činnosť cielene zameriavaná na získavanie dôležitých faktov a poznatkov o odsúdenom, ktoré by zásadne napomohli pri hodnotení úrovne resocializácie odsúdeného. Tieto poznatky sa následne zaznamenávajú do osobnej karty odsúdeného. Ide o poznatky získané z osobných stretnutí a kontaktov s odsúdeným (riadený dialóg, voľný rozhovor), cieleným pozorovaním správania a konania odsúdeného, pozorovaním prežívania samotného pobytu odsúdeného v ústave, pozorovaním zmien v hodnotovej orientácii u odsúdeného. Ďalej sú to poznatky získané z rozborov výsledkov dosahovaných odsúdeným pri plnení pracovných úloh a riadených aktivít v jeho voľnom čase a v neposlednej miere sú to aj poznatky získané z osobnej korešpondencie odsúdeného.

Priebežné záznamy do osobnej karty odsúdeného vkladajú všetci príslušníci zboru, ktorí sa podieľajú na zaobchádzaní.

Pred prepustením odsúdeného z výkonu trestu, priebeh resocializácie a plnenie programu zaobchádzania vyhodnotí vychovávateľ. Ten ďalej odporučí ďalšie prípadné resocializačné intervencie alebo liečebné programy v rámci postpenitenciárnej starostlivosti. Za kompletnú realizáciu programu zaobchádzanie zodpovedá vždy vychovávateľ.

Skupinové formy zaobchádzania sa v najväčšej miere využívajú u odsúdených v diferenciačnej skupine „B”. Táto je reprezentovaná hlavne komunitnými stretnutiami výchovných skupín a osobitnými výchovnými postupmi. Komunitné stretnutia v ústave Ilava sú zamerané najmä na organizáciu života, na osvetovú činnosť a poradenstvo, besedy a prednášky a iné záujmové aktivity.

Štatistické údaje realizovaných aktivít v rámci ústavu za rok 2009:

Tabulka č.1

	BESEDY	Počet krúžkov	Počet členov
1	k problematike legislatívnych noriem	93	863
2	k zdravotnej problematike a hygieny	57	289
3	k problematike AIDS	1	34
4	k problematike závislostí	26	452
5	ine spoločensky aktuálne témy	18	465

Tabulka č.2

	DRUH ČINNOSTÍ	Počet aktivít	Počet členov
1	Komunitné stretnutie	150	1972
2	Kvíz	10	157
3	Kultúrno-zábavná činnosť realizovaná odsúdenými	2	33
4	Iná kultúrno-zábavná činnosť	2	130

Tabulka č.3

	ŠPORTOVÉ SÚŤAŽE	Počet aktivít	Počet členov
1	futbal	1	12
2	volejbal	1	10
3	nohejbal	1	8
4	stolný tenis	13	114
5	šach	2	40
6	iné športové súťaže	2	24

Tabulka č.4

	KRÚŽKOVÁ ČINOSŤ	Počet krúžkov	Počet členov
1	Chovateľský	1	3
2	Záhradkarský	1	1
3	Údržbársky	1	3
4	Modelársky	1	2
5	Iný technický (kožiarsky, hrnčiarsky, drevorezba)	3	8
6	Výtvarný	0	0
7	Hudobný	1	6
8	Iný krúžok	3	65

Významné postavenie pri zaobchádzaní s odsúdenými má aj duchovná činnosť. Táto sa uplatňuje nielen formou spoločných bohoslužieb, ale aj formou individuálnou. Konkrétnym prínosom duchovnej služby pre odsúdených je zlepšenie medziľudských vzťahov, znižovanie

napätia v ústave, predchádzanie sebapoškodzovaniu a sebadeštrukcii, samovraždám, hladovkám a mimoriadnym udalostiam u odsúdených.

Duchovnú službu zabezpečujú v ústave 3 cirkvi (katolícka, evanjelická a svedkovia Jehovovi), ich činnosť je vykonávaná v pravidelných intervaloch podľa harmonogramu duchovnej starostlivosti. Odsúdení prejavujú najväčší záujem o Rímskokatolícku a Evanjelickú cirkev. Objektívny počet záujemcov v roku 2009 bol však nižší, a to v celom spektre duchovnej činnosti, ako bol v minulých rokoch. Je to spôsobené jednak nezaujmom z radov odsúdených o náboženské aktivity ich kriminálne orientovanou osobnostnou štruktúrou, ale aj určitým očakávaním materiálnych výhod, ktoré im však v duchovnej starostlivosti chýbajú.

Štatistický údaj realizovaných aktivít v oblasti duchovných služieb:

Tabuľka č.5

	CIRKEV	Počet bohoslužieb	Počet individuálnych pastorácií	Počet pastoračných skupín
1	Rímskokatolícka cirkev	228	236	506
2	Svedkovia Jehovovi	-	88	2
3	Cirkev adventistov siedmeho dňa	-	28	1
4	Slovenská katolícka charita	-	-	3
5	Evanjelická aliancia	-	47	2

Ďalšou dôležitou činnosťou v rámci zaobchádzania s odsúdenými je psychologická činnosť. V rámci obsahového zamerania poskytovania psychologických služieb malo najväčšie zastúpenie psychologické poradenstvo.

Druhý najväčší podiel mala psychologická intervencia vo forme pohovorov, realizovaná najmä v prípadoch odstránenia, obmedzenia alebo usmernenia psychických stavov, ktoré majú charakter dlhodobej psychickej záťaže. Najvyšší podiel pohovorov psychológa s odsúdenými tvorí kategória problémov, ktoré súvisia so samotným výkonom trestu odňatia slobody, a to konkrétne s umiestnením v ústave Ilava, s limitujúcimi ubytovacími možnosťami a počtom lôžok na jednej cele.

Treťou najčastejšie uplatňovanou činnosťou sa stala psychoterapia. Jej výber je podmienený potrebou liečebnej činnosti, ktorej cieľom je pôsobiť na psychickú poruchu alebo anomáliu u odsúdených. Na prehĺbenie účinkov psychoterapie sú aplikované rôzne relaxačné

techniky a odsúdení prejavujú pozitívny záujem najmä o tento druh aktivít. Účastníci sú doporučení ústavnou psychiatričkou alebo ústavnými psychologičkami.

Druhým významne vnímaným problémom je oblasť práce a pracovného zaradenia odsúdených. Veľká časť odsúdených bola v minulosti raz alebo viackrát vyradená z pracovného procesu. Predpoklady pre opätovné zaradenie sú často nedostatočné, nakoľko u mnohých odsúdených absentujú pracovné návyky a zručnosti, alebo v pracovnom zaradení odsúdených bránia zdravotné obmedzenia.

Ako vhodný návrh riešenie pri podobných problémoch vidíme v možnosti zabezpečenia jednoduchej a manuálne nenáročnej práce, ktorej existenciou by sa zlepšila nielen finančná situácia odsúdených ale i samotná atmosféra na oddieloch.

2.3. Resocializačný proces a jeho konkretizácia v podmienkach výkonu trestu odňatia slobody

V tejto časti sa budeme zaoberať resocializáciou všeobecne a potom konkrétne v podmienkach výkonu trestu s maximálnym stupňom stráženia. Chceme ďalej poukázať na význam resocializácie vo výkone trestu odňatia slobody (ďalej len „VTOS)“ a po ňom. Bez resocializácie vo VTOS nemožno hľadať resocializáciu ani po VTOS. Resocializácia vo VTOS je oveľa účinnejšia, ak prejavuje aktivitu respondent, resp. odsúdený. Bez aktívneho zapojenia odsúdeného resocializácia nemá význam. Budeme prezentovať charakteristiku resocializačného procesu a etické aspekty vo VTOS.

Procesy resocializácie môžu byť skúmané buď z hľadiska znalostí získaných v prostredí, alebo z hľadiska zmien v sfére postojov, ktoré sa prejavujú prostredníctvom určitých vzťahov k daným spoločenským očakávaniam. „ Resocializačnú výchovu chápeme ako prekonávanie negatívneho postoja vychovávaného jedinca k súboru noriem, ktoré mu určujú povinnosti a práva. Cieľom tohto pôsobenia je odstránenie relatívne trvalých negatívnych postojov k spoločenskému očakávaniu, zvlášť tých aspektov vzťahu jedinca k určitému spoločenskému prostrediu, ktoré sú výsledkom jeho doterajších sociálnych skúseností, teda výsledkom priebehu a nedostatkov doterajšieho procesu socializácie.” (Czapów, Jedlewski, 1981, s. 36)

Pomôcť človeku z neľahkej životnej situácie je spravidla ťažká úloha. Súbor nástrojov, resp. činností, ktorý na to slúži, nazývame resocializácia. Výsledkom každej socializácie je osvojenie si istých spoločenských návykov, vedomostí, zručností voči spoločenským normám a očakávaniam. Výsledkom nežiaducej socializácie je presadzovanie negatívneho vzťahu

k základným spoločenským hodnotám, čo skôr či neskôr vyústi v otvorený konflikt takéhoto jedinca so spoločenským prostredím. Takto orientovaný jedinec býva často objektom resocializácie.

Činnosti vykonávané v rámci resocializácie sú u nás legislatívne upravené v zákone NR SR č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov, kde je resocializačná činnosť definovaná ako postup prevýchovy občana zameraný na zmiernenie, prekonanie a zabránenie opakovaniu dlhodobo pretrvávajúcej hmotnej núdze s cieľom zapojiť občana do života v prirodzenom prostredí.

Resocializácia je tu vysvetľovaná pomocou pojmu prevýchova (reedukácia). Resocializácia a reedukácia skutočne spolu úzko súvisia, ale ich význam nie je úplne totožný. „Reedukácia býva označovaná ako metodický postup, prostredníctvom ktorého sa znovu nadobúdajú stratené schopnosti a zručnosti. V procese resocializácie považujeme reedukáciu za druh sociálneho učenia, ktorý v prvej fáze smeruje k odnaučeniu negativistických postojov a v druhej fáze k vytvoreniu novej štruktúry osobnosti.” (Vašíček, Praha 1982)

Z hľadiska spoločenskej nebezpečnosti a potrebnosti resocializácie sú ťažiskovými skupinami resocializačného procesu osoby závislé a osoby vo VTOS. Resocializácia je pre nich druhou životnou šancou. Ich prevýchova a následné plnohodnotné začlenenie do spoločnosti je o to zložitejšie, o čo výraznejšie je dezintegrovaná ich osobnosť. „Úlohou reedukácie je pretvorenie poradia hodnôt, prípadne substitúcia negatívno-deštruktívnych hodnôt hodnotami prosociálnymi. Rozsah reedukačných zásahov v rámci resocializácie teda závisí od náročnosti zmien v systéme hodnôt človeka, ktorý je často izolovaný, spoločnosťou odstrkovaný a žijúci v sociálne neudržateľnom postavení. A práve vhodne prispôsobené sociálne prostredie môže byť spolu s ostatnými prvkami resocializácie, rozhodujúcim činiteľom nápravy sociálne neprispôsobivého jedinca.” (Vašíček, Praha 1982)

Základnou funkciou trestu, konečným cieľom a zmyslom každého trestania je ochrana spoločnosti proti porušovaniu podmienok jej existencie. Cieľom trestu je resocializácia odsúdeného, ktorú nemožno úspešne zavŕšiť bez kvalitnej postpenitenciárnej starostlivosti, ktorá žiaľ v našich podmienkach nie je dostatočne zaistená ani inštitucionálne, ani materiálne.

Penitenciárne zaobchádzanie sa musí čo najviac stotožňovať s bežnými životnými podmienkami. Je to pre prospech odsúdených, ale aj v záujme spoločnosti. Penitenciárne zaobchádzanie musí byť orientované tak, aby motivovalo odsúdeného k spolupráci s väzenským personálom, aby formovalo jeho hodnotový rebríček a postoje osôb v ÚVTOS k rešpektovaniu spoločenských pravidiel a právnych noriem. K resocializácii môže podstatnou mierou prispievať vhodná pracovná činnosť odsúdených.

Resocializácia (opätovná socializácia) v podmienkach VTOS je zložitý socializačný proces. Jeho úlohou je opätovná socializácia narušeného jedinca aspoň na úroveň primeranej adaptácie a je možné ho aj charakterizovať ako:

- proces kultivácie,
- proces orientácie v spoločenských hodnotách, vytváraní základných kultúrnych, hygienických a pracovných návykov,
- proces nadobúdania a stotožňovania sa s určitou rolou,
- proces osvojovania si spoločenského správania, vystupovania a jednaní s ľuďmi,
- proces získavania jednotlivých vedomostí, zručností a návykov,
- proces utvárania osobnosti a získavania nových duševných vlastností,
- proces, ktorým človek preniká do spoločnosti.

Resocializácia sa dotýka nielen sféry sociálnej vyrovnanosti, resp. vybavenosti odsúdeného (napr. úrovne znalostí sociálnych noriem, zručností), ale i personálnej vyrovnanosti a schopnosti odsúdeného sa pozitívne prispôbiť sociálnemu prostrediu. Resocializáciu dnes chápeme ako tzv. sociálny servis, ktorý sa poskytuje odsúdeným vo výkone trestu odňatia slobody.

Zo spojitosti resocializácie s realizáciou VTOS nám vyplýva, že ide o veľmi zložitý socializačný proces, ktorý možno efektívne plánovať psychologicko - pedagogickými metódami:

- programovaním tohto procesu resocializácie v penitenciárnej praxi, resp. vo výkone trestu odňatia slobody,
- pracovnou výchovou za pozitívne daných podmienok,
- psychoterapiou,
- individuálnymi a skupinovými metódami práce s odsúdenými.

Individuálna práca s odsúdenými je sústavné a cieľavedomé ovplyvňovanie psychiky odsúdeného, ktorým sa dosahujú vytýčené výchovné resp. prevýchovné ciele za jeho aktívnej účasti.

Proces výchovy je determinovaný výchovnými cieľmi, ktoré si stanovuje pedagogický pracovník. Podmienky výchovy sa delia na vonkajšie a vnútorné. Sú základné a východiskové činitele, ktoré určujú výchovné možnosti. Vnútorné podmienky sa zisťujú v procese penitenciárnej diagnostiky a ich porovnanie umožňuje stanoviť výchovný cieľ.

Výchovný cieľ možno určovať len na základe komplexného posúdenia všetkých podmienok výchovy. Výchovnými prostriedkami sú všetky okolnosti materiálneho a sociálneho prostredia ústavu, ktoré sú využiteľné na dosiahnutie stanovených cieľov. Výchovným prostriedkom sa môže stať aj každá vnútorná alebo vonkajšia podmienka výchovy, ak je možné v danej situácii ju využiť k dosiahnutiu vytýčených cieľov.

„Výchovné ciele, prostriedky a podmienky sú tri skupiny premenných, ktoré podmieňujú obsah a proces výchovy. Predstavujú systém výchovných činiteľov, ktoré ovplyvňujú každý výchovný proces“. (Rozkaz Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže č.16/2000)

Medzi komplexné metódy a prostriedky resocializačného pôsobenia, ktoré súčasne pôsobia na všetky zložky ľudskej osobnosti, patrí režimové ovplyvňovanie s cieľovým individuálnym pôsobením na odsúdeného. Z hľadiska celého systému penitenciárneho pôsobenia musí režim zabezpečiť:

- izoláciu odsúdeného od spoločnosti,
- reguláciu – usmerňovanie a ovplyvňovanie konania odsúdeného v zmysle hodnotovej orientácie spoločnosti,
- realizáciu ujmy,
- uplatňovanie určených sociálnych práv odsúdených.

Pri uplatnení penitenciárneho pôsobenia vo VTOS v rámci režimového ovplyvňovania je potrebné, aby pedagogický pracovníci uplatňovali nasledovné zásady:

- zásadu objektívnosti hodnotenia správania a konania odsúdených,
- zásadu dôslednosti a všeobecnej záväznosti pravidiel režimu,
- zásadu individuálneho prístupu k odsúdeným,
- zásadu jednotnosti a kolektívneho výchovného pôsobenia.

„Resocializačné aktivity vykonávané ako ciele pedagógické, psychologické a sociálne opatrenia v reedukačnom ovplyvňovaní odsúdeného si vyžadujú obetavosť, profesionalitu, citlivosť, vnímavosť a vôľu žiť s cieľom návratu odsúdeného do reálneho života a jeho ďalší život bez recidívy, pre záchranu ľudskeho spoločenstva.“ (Rozkaz Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže č.16/2000)

V resocializácii sú stále horúcou témou interakčné vzťahy a komunikácia na úrovni personál – odsúdený. Pri realizácii VTOS proces poznávania odsúdeného nie je nikdy

ukončený a absolútne jasný. Každý kontakt a rozhovor v praxi, je možnosťou poznávania a diagnostikovania osobnosti odsúdeného. Tento proces má veľkú výhodu diagnostického nástroja pred formami testu, dotazníka a pod., v ktorých nie je priama interakcia podmienok vplyvu niekoho a niečoho.

Dynamizujúcim činiteľom v komunikácii je variovanie, tzv. menenie postupov a štýlov, čo mieri ku kreativite v komunikácii. Predpokladom správnej komunikácie tvorivého vzťahu personál – odsúdený sú určité zásady vzťahu, ktoré sú základné v procese komunikácie a reedukácie vo VTOS.

Najčastejšie sa dôraz kladie na tri princípy:

- empatia – schopnosť vcítania a porozumenia, špecifická schopnosť vžívať sa do psychického stavu iného človeka, z ktorým je v bezprostrednom komunikačnom vzťahu;
- akceptácia – prejavuje sa pozornosťou o odsúdeného, o jeho problémy a záujmy, a znamená rešpektovanie odsúdeného ako človeka, čo je základom úspešnosti resocializačného procesu;
- kongruencia – vyjadruje porozumenie človeka, odsúdeného v interakčnom vzťahu procesu resocializácie na úrovni kognitívnej a racionálnej, t.j. chápanie jeho argumentov, i keď s nimi nemožno súhlasiť.

Všetky tri princípy zasahujú do komunikácie a interakčného vzťahu personál – odsúdený v resocializačnom procese. Jednoznačne patria medzi základné požiadavky pre úspešnú realizáciu procesu reedukácie a resocializácie.

3. PROFESIONÁLNA ETIKA VÄZENSKÉHO PERSONÁLU

3.1. Základné povinnosti príslušníka Zboru väzenskej a justičnej stráže

V § 48 zákona č. 73/1998 Z. z. sú stanovené základné povinnosti príslušníka Zboru väzenskej a justičnej stráže, ktorý je povinný:

- plniť svedomito úlohy, ktoré sú mu uložené ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi a ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi, ako aj úlohy uložené rozkazmi, nariadeniami, príkazmi, pokynmi nadriadených, ak bol s nimi riadne oboznámený,
- vykonávať štátnu službu osobne, riadne a včas,
- zakročiť, ak hrozí škoda a na jej odvrátenie je potrebný neodkladný zákrok; nemusí tak urobiť, ak mu v tom bráni dôležitá okolnosť alebo ak by tým seba alebo iné osoby vystavil vážnemu ohrozeniu,
- pri výkone štátnej služby dodržiavať pravidlá služobnej zdvorilosti a správať sa slušne k štátnym zamestnancom a v služobnom styku aj k ostatným občanom,
- zdržať sa konania, ktoré by mohlo viesť k stretu dôležitého záujmu štátnej služby s osobnými záujmami, najmä nezneužívať informácie získané v súvislosti s výkonom štátnej služby na vlastný prospech alebo na prospech iného,
- v štátnej službe i mimo štátnej služby zdržať sa konania, ktoré by mohlo narušiť vážnosť Policajného zboru alebo ohroziť dôveru v tento zbor,
- dodržiavať služobnú disciplínu,
- vykonávať štátnu službu nestranne,
- plniť aj povinnosti vyplývajúce z iných všeobecne záväzných právnych predpisov,
- nesmie byť členom politickej strany alebo politického hnutia ani vyvíjať činnosť v ich prospech.

Príslušník Zboru väzenskej a justičnej stráže ako štátny zamestnanec nevyžaduje ani neprijíma žiadne dary, ani iné výhody, ktoré by mohli mať vplyv na jeho rozhodovanie a profesionálny prístup vo veci, alebo, ktoré by bolo možné považovať za odmenu za prácu, ktorá je jeho povinnosťou.

„Príslušník Zboru väzenskej a justičnej stráže nezneužíva svoje služobné postavenie a v tejto súvislosti:

- počas vykonávania štátnej služby ani po jeho skončení nezneužíva výhody vyplývajúce z jeho služobného postavenia ani informácie získané pri plnení služobných úloh na získanie akéhokoľvek majetkového alebo iného prospechu pre seba, jemu blízke osoby alebo iné fyzické a právnické osoby,
- neponúka ani neposkytuje žiadnu výhodu spojenú s jeho postavením v štátnej službe,
- nezneužíva svoje postavenie voči iným štátnym zamestnancom, najmä vynucovaním správania nad rámec ich služobných povinností,
- ak sa príslušník domnieva, že rozkaz, nariadenie, príkaz alebo pokyn jeho nadriadeného je v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom, je povinný, na to nadriadeného upozorniť. Ak nadriadený trvá na splnení rozkazu, nariadenia, je povinný to písomne potvrdiť. Príslušník je povinný odoprieť splnenie rozkazu, nariadenia, príkazu alebo pokynu nadriadeného, ak by jeho splnením spáchal trestný čin; túto skutočnosť oznámi bezodkladne vyššiemu nadriadenému,
- príslušník nezadržiava informácie, ktoré majú byť riadne zverejnené a neposkytuje informácie, o ktorých vie, že sú nesprávne alebo zavádzajúce a zachováva mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri výkone štátnej služby, pokiaľ nebol tejto povinnosti zbavený vedúcim služobného úradu alebo na základe osobitného predpisu. Táto povinnosť trvá i po skončení služobného pomeru,
- príslušník chráni majetok štátu pred poškodením, zničením a zneužitím. Zverené prostriedky využíva čo najefektívnejšie v súlade s účelom, na ktorý boli určené a nezneužíva ich na dosiahnutie osobného prospechu.” (GR ZVJS, Väzenstvo na Slovensku, 1996)

„Problematike interpersonálnych komunikačných zručností sa venuje neustála pozornosť a je súčasťou nielen odbornej prípravy, ale aj procesu vzdelávania personálu podieľajúceho sa na zaobchádzaní. V rámci odbornej zdokonaľovacej prípravy sa v tematickom zameraní venuje pozornosť aj špeciálnym formám práce v zaobchádzaní s odsúdenými, ktorej súčasťou je aj sociálno-psychologický výcvik vybraných príslušníkov vykonávajúcich zaobchádzanie. ” (ZVESTI ZVJS č.2/2006, str.47)

Významný potenciál v rámci resocializácie majú najmä pedagogickí pracovníci, ktorí majú na úspešnej resocializácii nenahraditeľný podiel.

Vzťahy medzi príslušníkmi a odsúdenými sú závislé na postojoch obidvoch strán. Zvládnutie základných teoretických vedomostí a interpersonálnych a komunikačných

zručností je aj predpokladom úspešného absolvovania kurzu na získanie príslušného stupňa odborného vzdelania.

System vzdelávania príslušníkov zboru sa v súčasnosti realizuje podľa schválenej Koncepcie vzdelávania príslušníkov zboru väzenskej a justičnej stráže a zamestnancov zboru väzenskej a justičnej stráže. Prioritnými úlohami tejto koncepcie vzdelávania je zabezpečiť v zbere zákonom stanovenú kvalifikačnú požiadavku základného odborného vzdelania a špecializovaného odborného vzdelania u príslušníkov zboru v prípravnej štátnej službe a dočasnej štátnej službe a vytvárať optimálne podmienky na realizovanie celoživotného vzdelávania príslušníkov zboru v stálej štátnej službe. „Cieľom koncepcie je ďalej zabezpečiť vzdelanostnú a odbornú pripravenosť príslušníka zboru, pričom pod odbornou pripravenosťou sa rozumie kvalifikácia, vzdelanie, výcviková prax a v nemalej miere aj formovanie profesionálnych postojov, návykov a zručností novoprijatých príslušníkov zboru. Na dosiahnutie uvedeného cieľa sa príprave väzenského personálu venuje pozornosť vzdelávacím programom zameraným predovšetkým na rozvoj:

- a) schopností tvorivo a kriticky riešiť problémy (ich identifikovanie, analyzovanie a navrhovanie riešenia),
- b) personálnych a interpersonálnych schopností (sebazdokonaľovanie a zvyšovanie výkonnosti, racionálne a samostatné vzdelávanie sa, sebakontrola, regulovanie správania, utváranie progresívnych medziľudských vzťahov, rešpektovanie práva a etických hodnôt atď.),
- c) služobnej a profesijnej etiky ako predpokladu bezproblémovej komunikácie s obvinenými a odsúdenými v rámci resocializačných aktivít,
- d) komunikačných schopností (ústny a písomný prejav, ako aj spracovanie informácií v cudzom jazyku),
- e) schopností pracovať s informačnými technológiami a prostriedkami, ovládanie osobného počítača, internetu a rozličných informačných zdrojov.”(zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbere väzenskej a justičnej stráže)

Na splnenie tohto cieľa sa v zbere realizuje odborné vzdelávanie príslušníkov zboru, špecializačné vzdelávanie príslušníkov zboru a celoživotné vzdelávanie príslušníkov zboru. Odborné vzdelávanie príslušníkov zboru tvorí:

- a) základný výcvik - po zrušení povinnej vojenskej služby nahrádza vojenský výcvik, je určený pre mužov aj ženy a poskytuje príslušníkom zboru základy vojenského

vystupovania vo vzájomnom styku, je zameraný na dodržiavanie služobnej disciplíny, pravidiel služobnej zdvorilosti, výstrojovej disciplíny, na teoretické znalosti a praktické zručnosti z topografickej, protichemickej, spojovacej prípravy, nácvik poradových cvičení, používanie zbrane a zvýšenie fyzickej zdatnosti,

- b) odborné vzdelávanie príslušníkov zboru na získanie kvalifikačnej požiadavky policajného vzdelania - absolvuje ho každý novoprijatý príslušník zboru na základe § 13 zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov a poskytuje mu vedomosti z penológie, práva, bezpečnostnej prípravy, psychológie, pedagogických aspektov zaobchádzania s odsúdenými, profesionálnej komunikácie a etiky.

Špecializačné vzdelávanie príslušníkov zboru (určené pre príslušníkov zboru vykonávajúcich štátnu službu na konkrétnych funkciách) tvorí:

- a) sociálno-psychologický výcvikový kurz - pre sociálnych pracovníkov, vychovávateľov, pedagógov a psychológov,
- b) odborný kurz príslušníkov zboru na výkon justičnej stráže - pre príslušníkov zboru z úseku justičnej stráže,
- c) odborný kurz psovodov na výcvik všestranných služobných psov,
- d) odborný kurz príslušníkov zboru pre úsek preventívno-bezpečnostnej služby - pre príslušníkov zboru vykonávajúcich činnosť poverených orgánov podľa Trestného poriadku.

V rámci odbornej zdokonaľovacej prípravy sa v tematickom zameraní venuje pozornosť aj špeciálnym formám práce v zaobchádzaní s odsúdenými, ktorej súčasťou je aj sociálno-psychologický výcvik vybraných príslušníkov zboru vykonávajúcich zaobchádzanie.

3.2. Profesionálna etika väzenského personálu

Súčasťou etického prostredia Ústavu na výkon trestu odňatia slobody je ústavný personál, ktorý má s odsúdenými priame kontakty a môže na nich pozitívne alebo negatívne pôsobiť. V minulosti úloha väzenského pracovníka bola obmedzená najmä na represiu, dozor a ochranu. Profesionálna etika personálu je v podmienkach penitenciárneho zaobchádzania jedným z najdôležitejších faktorov efektívnej resocializácie väzňov. Budovanie pozitívnych vzťahov s väzňami je determinované úspešným zvládnutím interpersonálnych vzťahov

a komunikačných zručností. Z tohto dôvodu sa kladie dôraz na to, aby príslušníci zboru vykonávajúci zaobchádzanie s odsúdenými, boli sústavne teoreticky a prakticky zdokonaľovaní v tejto oblasti.

Príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže vykonávajú štátnu službu v služobnom pomere v služobných úradoch, t.j. príslušných organizačných zložkách Zboru väzenskej a justičnej stráže podľa zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

„Pre štátnych zamestnancov bol spracovaný etický kódex štátneho zamestnanca, ktorý stanovuje na základe všeobecne uznávaných a všeobecne uplatňovaných morálnych pravidiel a hodnôt spoločenského styku zásady správania štátneho zamestnanca pri vykonávaní štátnej služby. Obsahom kódexu sú základné pravidlá správania štátneho zamestnanca, ktoré je povinný dodržiavať z hľadiska etiky spoločenského styku s občanmi a právnickými osobami, s predstavenými a inými štátnymi zamestnancami.” (Etický kódex štátneho zamestnanca - <http://www.minv.sk/?eticky-kodex-statneho-zamestanca>)

Pre výkon štátnej služby príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže zatiaľ nebol stanovený špecifický etický kódex, ale základné etické zásady obsiahnuté v Etickom kódexe štátneho zamestnanca sú uvedené v zákone č. 73/1998 Z. z..

ZÁVER

Právny systém Slovenskej republiky v súčasnom období stále prechádza progresívnym vývojom a zmenami, v spojitosti s právnou úpravou podstaty a podmienok výkonu trestu odňatia slobody v ústave s maximálnym stupňom stráženia. Legislatíva, zákony, nariadenia a právne predpisy výkonu trestu odňatia slobody sa prispôsobujú všetkým podstatným demokratickým princípom a odporúčaniam medzinárodných organizácií, predovšetkým najmä Organizácie spojených národov, Rady Európy, výboru CPT a Európskej Únie. Existencia Zboru väzenskej a justičnej stráže je založená na legislatívnom základe, ktorý sa vo svojej odvíja od Ústavy Slovenskej republiky. Jednako aj samotná realizácia výkonu trestu odňatia slobody má svoju vlastnú zákonnú oporu v právnom systéme Slovenskej republiky.

Porušovanie zákonov, kriminalitu a páchanie trestnej činnosti považujeme za negatívne spoločenské javy, ktoré sú však neoddeliteľnou súčasťou každej spoločnosti. Tieto javy majú nežiaduci vplyv na politický, sociálny, kultúrny systém, ale aj morálny stav každej modernej a uvedomelej spoločnosti.

Poslaním výkonu trestu odňatia slobody je ochrana spoločnosti pred páchatelmi trestných činov. Ďalším a následným poslaním je podporovať a rozvíjať osobnostné vlastnosti odsúdených, ich úctu k iným, sebaúctu, vedenie odsúdených k akceptácii a dodržiavaniu spoločenských a morálnych noriem, pozitívny vzťah k rodine a zmysel pre zodpovednosť. Dodržiavaním týchto etických aspektov je následne pravdepodobné aj úspešné začlenenie odsúdených späť do reálneho života, späť do života v spoločnosti, v ktorej by rešpektovali zákony, morálne hodnoty a spoločenskú morálku.

Výkon trestu odňatia slobody sa na Slovensku postupne transformoval na úroveň porovnateľnú s vyspelými európskymi krajinami, čo aj potvrdzuje právna úprava výkonu trestu odňatia slobody, ktorý plne akceptuje odporúčania a normy výboru CPT, odporúčania Štandardných minimálnych pravidiel pre zaobchádzanie s odsúdenými vo výkone trestu odňatia slobody, odporúčania Európskych väzenských pravidiel. Nasledovalo postupné zlepšovanie materiálnych podmienok pre odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody, úspešné plnenie cieľov penitenciárneho zaobchádzania a plnenie účelu výkonu trestu odňatia slobody kvalifikovaným a odborne vyškoleným personálom, ktorý ma svoje povinnosti a oprávnenia upravené v zákonoch.

Naším zámerom tejto bakalárskej záverečnej práce bolo poukázať na zabezpečenie a realizáciu inštitútu výkonu trestu odňatia slobody v Ilavskom ústave ale celkovo na

Slovensku, v súvislosti s dodržiavaním základných ľudských práv počas výkonu trestu odňatia slobody a jeho humanizácie.

Bakalárska záverečná práca ma pomôcť k rozšíreniu všeobecných poznatkov, poznatkov a faktov o zákonoch o výkone trestu odňatia slobody a poukázať na procesy, ktoré viedli k humanizácii samotného procesu výkonu trestu odňatia slobody a jeho etických aspektov.

ZOZNAM SKRATIEK

CPT - Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania či trestania

ZVJS - Zbor väzenskej a justičnej stráže

VTOS - Výkon trestu odňatia slobody

ÚVTOS - Ústav na výkon trestu odňatia slobody

GR ZVJS - Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. CPT Standards, Council of Europe, Strassbourg 2005.
2. CZAPÓW,C., JEDLEWSKI S.: Pedagogika resocjalizacyjna, Warszawa 1981.
3. Etický kódex štátneho zamestnanca - <http://www.minv.sk/?eticky-kodex-statneho-zamestnanca>
4. Európske väzenské normy a pravidlá, GR ZVJS, Bratislava 2006.
5. História mesta Ilava, http://mesto.sk/ilava/atrakce_historia
6. Informácia o plnení odporúčaní výboru CPT za uplynulé obdobie (2008 až 2009), mjr.Mgr. Paško L., ÚVTOS Ilava, Ilava 2009.
7. MATOUŠEK O.: Metody a řízení sociální práce, Praha 2003.
8. Rozkaz Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže č.16/2000, Bratislava.
9. SHAPIRO D.: Konflikty a komunikácia: sprievodca riešením konfliktov, Ins. Open Society, USA 1995.
10. Štatistické údaje oddelenia pre výkon trestu odňatia slobody za rok 2008, ÚVTOS Ilava 2008.
11. Uplatňovanie skupinových metód v procese prevýchovy, GR ZVJS SR, Trenčianske Teplice 1983.
12. VAŠÍČEK, E.: Postpenitenciárni péče v systému resocializace odsouzených, Praha 1980.
13. Väzenstvo na Slovensku, GR ZVJS, Bratislava 1996.
14. Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície, v znení neskorších predpisov, Bratislava 2009.
15. Zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže (úplné znenie), Bratislava 2005.
16. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, Zbierka zákonov 2005.
17. Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov.
18. Zbierka rozkazov Generálneho riaditeľa ZVJS č.61/2008.
19. Zbierka inštrukcií, pokynov a smerníc Generálneho riaditeľa ZVJS č.4/2000 k realizácii individuálnych a skupinových foriem zaobchádzania s odsúdenými.
20. ZVESTI č.2/2006, GR ZVJS, Bratislava.
21. ZVESTI č.4/2007, GR ZVJS, Bratislava.